

Psykisk helse

BOKMÅL

Rettsikkerhet ved tvang

Legal protection in the event of commitment
to mental health care

Kontrollkommisjonene i det psykiske helsevern

Kontrollkommisjonene i det psykiske helsevern har som hovedoppgave å ivareta din rettssikkerhet.

Alle institusjoner, distriktpsykiatriske sentre og poliklinikker i det psykiske helsevern har tilknyttet en kontrollkommisjon.

Kontrollkommisjonen ledes av en jurist, og består ellers av en lege og to andre medlemmer. En av de to andre medlemmene skal selv ha vært pasient eller pårørende, eller ha representert pasientinteresser i stilling eller verv.

Kontrollkommisjonens oppgaver

- Kontrollkommisjonen er klageinstans for vedtak om tvungent psykisk helsevern (tvangsinnleggelse) og andre vedtak om bruk av tvang.
- Kontrollkommisjonen fører på eget initiativ, uavhengig av klage, kontroll med alle vedtak om etablering av tvungent psykisk helsevern (tvangsinnleggelse), etterprøver automatisk vedtak etter 3 måneder, og må samtykke dersom det tvungne vernet skal forlenges utover ett år.
- Kontrollkommisjonen fører kontroll med behandling uten eget samtykke og bruk av tvangsmidler. Kommisjonen skal for øvrig føre den kontroll den finner nødvendig for din velferd.

Som pasient eller en pasients nærmeste pårørende kan du klage til kontrollkommisjonen på vedtak om:

- *Observasjon eller tvungent psykisk helsevern (tvangsinnleggelse)*
- *Opprettholdelse eller opphør av tvungent psykisk helsevern*

Ingen kan holdes under tvungent psykisk helsevern dersom psykisk helsevernens vilkår for dette ikke er til stede. Den som har fattet vedtaket skal fortløpende vurdere om vilkårene er oppfylt, og i motsatt fall treffe vedtak om opphør (utskrivelse). Du eller dine nærmeste kan når som helst be om at tvungent psykisk helsevern opphører.

- *Etablering av psykisk helsevern overfor barn og unge mellom 12 og 16 år*

Etablering av psykisk helsevern overfor barn og unge under 16 år krever samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret for barnet. Dersom barnet har fylt 12 år* og barnet selv ikke er enig i tiltaket, skal spørsmålet om etablering av psykisk helsevern avgjøres av kontrollkommisjonen. (* Tiltaket innebærer opphold i institusjon)

- *Samtykke til å være undergitt reglene om tvungent psykisk helsevern for inntil tre uker*

Ved frivillig psykisk helsevern kan du samtykke til å være undergitt reglene om tvungent psykisk helsevern i inntil tre uker. Den faglig ansvarliges beslutning om å kreve samtykke, kan bringes inn for kontrollkommisjonen.

- *Overføring til annen institusjon eller tiltak*

Alle vedtak om overføring til opphold i annen institusjon eller til andre tiltak (f.eks. fra tvungent vern med døgnopphold, til tvungent vern uten døgnopphold), kan påklages. Klage på slikt vedtak vil som hovedregel medføre at overføring ikke kan skje før klagesaken er avgjort. Dette gjelder imidlertid ikke dersom tilstanden din gjør det helt nødvendig at overføring skjer uten opphold.

- *Bruk av tvangsmidler og restriktive tiltak under gjennomføringen av psykisk helsevern*

Det å være underlagt tvungent psykisk helsevern gir ikke i seg selv grunnlag for at det kan iverksettes tvangstiltak. Tvangstiltak kan bare iverksettes etter særskilt vedtak med hjemmel i lov, og bruk av tvang kan bare skje når det anses som strengt nødvendig.

Vedtak som det kan klages på til kontrollkommissjonen:

- skjerming
- restriksjoner i retten til å motta besøk og benytte telefon, samt sende og motta pakker og post
- undersøkelse av rom og eiendeler, samt kroppsvisitasjon
- beslag
- urinprøvetaking
- bruk av tvangsmidler
(mekaniske tvangsmidler, isolasjon, legemidler)

Vedtak om undersøkelse og behandling uten eget samtykke kan det klages på til Fylkesmannen.

Kontrollkommissjonen fører likevel kontroll med all tvangsbehandling gjennom sin gjennomgang av tvangsprotokoller.

Hvordan du går frem for å klage

Klage til kontrollkommissjonen kan gjøres muntlig eller skriftlig. Dette kan enten gjøres overfor helsepersonell ved institusjonen, som vil videreformidle klagen til kontrollkommissjonen. Eller det kan gjøres direkte til kontrollkommissjonen, enten per telefon eller brev, eller når kommissjonen er til stede ved institusjonen.

Helsepersonellet ved institusjonen skal ved behov hjelpe til å skrive en klage.

Retten til fri advokat

Som pasient har du krav på fri rettshjelp – det vil si gratis advokatbistand – i forbindelse med klager som gjelder vedtak om:

- videre undersøkelse (observasjon)
- etablering, opprettholdelse eller opphør av tvungent psykisk helsevern (tvangsinnleggelse)
- overføring
- barn mellom 12-16 år som ikke selv er enig i innleggelse i det psykiske helsevernet

Slik behandles klagen din

Før kontrollkommissjonen treffer vedtak i en klagesak, skal den sørge for at saken er så godt belyst som mulig.

Som ledd i saksforberedelsen vil kontrollkommissjonen gjerne be om at den faglig ansvarlige for vedtak gir en skriftlig redegjørelse om vedtaket.

Du skal alltid gis anledning til å uttale deg før kontrollkommissjonen treffer sin avgjørelse.

I saker som gjelder klage på tvungen observasjon eller tvungent psykisk helsevern, samt i saker om overføring, vil det bli holdt et møte før avgjørelsen blir truffet. Som pasient har du (eventuelt en person som handler på dine vegne) rett til å være til stede under møtet.

Kontrollkommissjonen skal treffe skriftlig og begrunnet vedtak i saken. Som hovedregel skal det skje innen to uker etter at klagen ble fremsatt.

Hvis en klage blir avslått av kontrollkommissjonen, kan ikke en tilsvarende klage gjentas før det har gått minst seks måneder.

Klage på kontrollkommissjonens vedtak

Du eller dine nærmeste kan i noen tilfeller klage på et vedtak til domstolene.

Dette forutsetter at vedtaket som påklages fortsatt er gjeldende. Kontrollkommissjonen skal sørge for at du får kontakt med en advokat. Man vil da ha rett til fri rettshjelp.

Dette gjelder:

- Sak om etablering eller opprettholdelse av tvungent psykisk helsevern
- Vedtak om overføring fra tvungent psykisk helsevern uten døgnopphold i institusjon til tvungent psykisk helsevern med døgnopphold i institusjon

Kontrollkommissjonen tar selv initiativ

Kontrollkommissjonen skal på eget initiativ kontrollere at de formelle kravene for en tvangsinnleggelse er oppfylt, og at vedtaket bygger på en riktig vurdering av lovens vilkår.

Institusjonen skal derfor sende kommissjonen kopi av alle vedtak om videre undersøkelse eller tvungent psykisk helsevern. Institusjonen skal også sende kommissjonen de dokumenter vedtakene bygger på.

Uavhengig av om et vedtak om tvungent psykisk helsevern blir klaget på, skal kontrollkommissjonen på eget initiativ vurdere om det er behov for videre tvungent vern tre måneder etter innleggelsen. De skal da samtidig kontrollere at det foreligger en individuell plan.

Ett år etter at det tvungne vernet ble etablert, er det en forutsetning for videre vern at kontrollkommissjonen samtykker til forlengelse.

Kontrollkomisjonens velferdskontroll

Kontrollkomisjonen skal minst en gang per måned besøke institusjoner og avdelinger som er godkjent for å ha ansvar for pasienter under tvungent psykisk helsevern til døgnopphold. Andre institusjoner skal kontrollkomisjonen besøke minst fire ganger i året. Noen av besøkene skal være uanmeldte.

Under besøket skal kontrollkomisjonen ta kontakt med pasientene, og det kan da tas opp forhold av betydning for oppholdet ditt ved institusjonen. Kontrollkomisjonen skal så langt den kan bistå med råd og hjelp.

Kontrollkomisjonen skal føre kontroll med bruken av restriktive tiltak. Under sine besøk skal kommisjonen gjennomgå tvangsbehandlings-, tvangsmiddel-, og skjermingprotokollene.

Kontrollkomisjonen skal også undersøke om det er husordensreglement ved institusjonen, og om dette i så fall er i samsvar med lovgivningen.

Kontrollkomisjonen skal varsle Helsetilsynet i fylket om eventuelle alvorlige forhold ved institusjonen, og kan også ta opp forhold med institusjonens ledelse eller den faglig ansvarlige for tvangsvedtak.

Pasientrettigheter

Pasienter og pårørende i det psykiske helsevernet har rettigheter etter pasientrettighetsloven på samme måte som andre pasienter.

Pasientrettighetene omfatter blant annet rett til nødvendig behandling, rett til fritt sykehusvalg ved planlagte innleggelser, rett til individuell plan, rett til informasjon og medvirkning og rett til journalinnsyn. Både helsepersonell og kontrollkomisjon har taushetsplikt.

Kontrollkomisjonen behandler ikke klager over brudd på pasientrettighetene. Har du klager knyttet til pasientrettighetsloven, er Helsetilsynet i fylket klageinstans.

Du finner mer informasjon om pasientrettighetene på **www.shdir.no/psykiskhelse**.

Nyttige adresser

Oversikt over landets kontrollkommisjoner finnes på **www.shdir.no/kontroll**

- **Fylkesmannen**
www.fylkesmannen.no
- **Statens helsetilsyn**
Postboks 8128 Dep, 0032 Oslo
Tlf: 21 52 99 00, *www.helsetilsynet.no*
- **Pasientombudene**
www.helsenett.no/pasientombud
- **Sivilombudsmannen**
(Stortingets ombudsmann for forvaltningen)
Postboks 3 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf: 22 82 85 00, Grønt nummer: 80 08 00 39
www.sivilombudsmannen.no
- **Sosial- og helsedirektoratet**
Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf: 24 16 30 00, *www.shdir.no*
- **Helse- og omsorgsdepartementet**
Postboks 8011 Dep, 0030 Oslo
Tlf: 22 24 90 90, *www.hod.dep.no*

• Brukerorganisasjoner:

Mental Helse Norge

Postboks 298 Sentrum, 3701 Skien
Tlf: 35 58 77 00, *www.mentalhelse.no*

Landsforeningen for pårørende innen psykiatri (LPP)

Møllerveien 4, 0182 Oslo, tlf: 23 29 19 68, *www.lpp.no*

Organisasjonen Voksne for Barn

Stortorvet 10, 0155 Oslo
Tlf: 23 10 06 10, *www.vfb.no*

Norsk pasientforening: Kontoret for pasienthjelp

Pb 2714 Solli, 0204 Oslo
Tlf: 22 55 18 66, *www.pasient.no*

Psykisk helse

IS-1467

Her får du hjelp

Akutt - ring 113
Fastlege/Legevakt
Hjelpetelefon: 810 30 030

Mer informasjon

www.psykisk.no
www.psykiskhelse.no
www.mentalhelse.no
www.psykopp.no
www.nyinorge.no
www.nakmi.no

Brosjyrer om psykisk helse

Angst
IS-1465

Depresjon
IS-1466

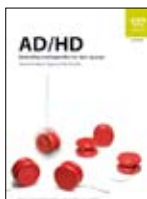
Tvangslidelser
IS-1469

Spiseforstyrrelser
IS-1470

Psykose
IS-1471

AD/HD
IS-1468

Rettsikkerhet
IS-1467

Psykisk helsehjelp i Norge
• For voksne, IS-1472
• For ungdom, IS-1474
• Om barn, IS-1473

BUP

- Barn, IS-1301
- Ungdom, IS-1302
- Voksne, IS-1303

Brosjyrene lastes ned på www.psykisk.no under Informasjonsmaterieill.

Brosjyrene finnes på bokmål, nynorsk, engelsk, arabisk, farsi, fransk, kurdisk/sorani, polsk, punjabi, russisk, samisk, serbisk/kroatisk, somali, spansk, tyrkisk, urdu og vietnamesisk.

Sosial- og helsedirektoratet

MENTAL HELSE